

گلستان

گزیده غزل

محمد رضا یزدانی

سرشناسه	:	محمدرضا، حیدرزاده، ۱۳۲۰-
عنوان و نام پدیدآور	:	گلپادها
مشخصات نشر	:	بجنورد: درج سخن، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	:	۱۱۰ص: ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک	:	978-600-7483-38-1
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبای مختصر
یادداشت	:	فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۷۹۵۱۹۹

گلپادها، گزیده غزل

محمدرضا حیدرزاده

تلیک: ۶۰۰۹۷۸-۷۴۸۳-۲۷۸-۱

حوشنویسی: خلیل رستمی بجنوردی

چاپ اول: ۱۳۹۴، شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

طراحی جلد، ویراستاری و صفحه آرایی: انتشارات درج سخن

Dorjesokhan@gmail.com

بجنورد، خیابان استقلال، شهید نوریان، پلاک ۱۴، انتشارات درج سخن ۰۳۲۳۸۴۲۵۴۸

مرکز پخش خراسان رضوی: مشهد، احمدآباد روبروی محتشمی، جاودان خرد ۰۵۶۴۳۲۲۴۸

مرکز پخش تهران: خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه تهران، گونتبرگ ۰۲۱۶۶۴۱۳۹۸۸

پشت جلد: عکس یادگاری تیم ورزشی دانشسرای مقدماتی مشهد، سال ۱۳۲۷

ردیف اول نفر سمت چپ نشسته: محمد رضا حیدرزاده؛ ردیف اول ایستاده از سمت چپ: آقای منوچهر بهادرزاده، آقای سلطانی

از سمت راست ایستاده: آقای زیبایی، استاد محمدرضا شجریان

ردیف دوم نفر اول از چپ: آقای علی نجفی قوچانی

ردیف سوم نفر سوم از چپ: آقای ناصر فرهودی؛ نفر چهارم: آقای محمدیان

فهرست مطالب

۵	 پیشگفتار
۹	 به مرگ خصم ما قسم
۱۱	 خدا حافظ تو
۱۳	 تمناً
۱۵	 چشم انتظار
۱۷	 به جان تو
۱۹	 غلام دل
۲۱	 با من وفا کن لحظه ای
۲۱	 محرم دل
۲۵	 اشکم به دنبال برو
۲۷	 رفتم جلالم کن دگر
۲۹	 پندم مده
۳۱	 بازگرد!
۳۳	 شکوه
۳۵	 کیستم من؟
۳۷	 بیتاب
۳۹	 کعبه ی عشق
۴۱	 اولین عشق
۴۳	 در سفر
۴۵	 اسیر دوران
۴۷	 مست
۴۹	 شب بی پایان
۵۱	 دریغ!
۵۳	 قمار زندگی
۵۵	 سال نو آمد و ...
۵۷	 رفت

- یادِ رقص ... ۵۹
- نقش تو ... ۶۱
- همیستر شیطان ... ۶۳
- نالهی شکسته ... ۶۵
- مرادِ دل ... ۶۷
- بذر عشق ... ۶۹
- ما که رفتیم ... ۷۱
- حسرت ... ۷۳
- خانه بر دوش ... ۷۵
- گناه محبت ... ۷۷
- شراب کهنه ... ۷۹
- یدرود ... ۸۱
- ای پری! ... ۸۳
- آرزو ... ۸۵
- امشب دلم گرفته ... ۸۷
- ای عشق! ... ۸۹
- بار باید بپست ... ۹۳
- هوای تازه ... ۹۵
- وقتی که ... ۹۷
- شنگ شهر آشوب ... ۹۹
- کجاست؟ ... ۱۰۱
- قدیس عاصی ... ۱۰۳
- زیبا، بخوان! ... ۱۰۵
- در نمازی دیگر ... ۱۰۷
- خوشا مستی و ... ۱۰۹

پیشگفتار

در گرگ و میش صبحدم دوم امرداد ۱۳۳۰ در کوچه‌ی فرخ،
واقع در خیابان شریعتی جنوبی شهر یجنورد به دنیا آمدم.
با گذشت سال‌ها، در نوجوانی ناگهان نگاهی پریشانم ساخت و
شدم دست بازپچه‌ی احساس ناشناخته‌ای که عشقش نامند.
و از آن روز بود که تیش‌ها و دل‌شوره‌های سال‌های شوریدگی‌ام
را با سیاه‌مشی‌های عاشقانه به نام شعر کنار هم جیدم و احساس خودم
را به هر زبانی که گلوگیرم می‌شد، بی‌اعتنا به سبک و سیاق و مکتب
خاصی به تصویر کشیدم و بدین گونه بود که اسیر توفان دریای شعر
شدم و با هر موجش به رفص درآمدم.
دفتر پیش روی شما، شماری از واگویه‌های عاشقانه‌ها و
دل‌تنگی‌های من است. باشد که در سال‌های بی‌سرود عشق خیال‌انگیز
روزگار و تلنگری بر احساس انسانی‌مان باشد در قرن بی‌ترجم روزگار
دل‌مردگی‌ها!

محمد رضا حیدرزاده

پاییز یکهزار و سیصد و نود و چهار

پل والری شعر را به رقص و نثر را به راه رفتن تشبیه می‌کند و کولریچ معتقد است: «شعر با یک اثر علمی منشور از آن جهت متفاوت است که هدف مستقیم شعر لذت است و نه حقیقت». بنابراین آنچه شعر شاعری را از شاعران دیگر متمایز می‌کند همانا شیوه بیان، کاربرد عناصر زبانی و شگردهای کلامی است. با یک نگاه اجمالی به شعر «گلایدها» درمی‌یابیم ویژگی خاص این مجموعه، برخورداری از موسیقی زبانی است که پیوند ذاتی با شعر دارد به قول استاد شفیع کدکنی: موسیقی در زبان شعر به اندازه‌ای اهمیت دارد که گاه میزان انسجام و ساخت شعر را با میزان برخورداری آن، از موسیقی پیوند می‌دهند. نظریه پردازان صورت‌گرا نیز بر موسیقی و عناصر آوایی در شعر تأکید بسیار دارند. بنا بر آنچه ذکر گردید بر بیراه نخواهد بود اگر این اثر زیبا و دل‌نشین، با دو معیار زیبایی‌شناسی کلاسیک و روشنگرایانه یعنی زیبایی‌شناسی ارسطو و کانت و دیگر زیبایی‌شناسی ابهام‌گرا یا زیبایی‌شناسی بودلری سنجیده شود.

مبنای عقیده ارسطو بر نظام و عظمت و تناسب و کانت بر بیان حال و کیفیت و کمیت مبتنی است. کلیدواژه نظریه کانت «بیان حال» است که بلاغت نویسان ما آن را «اقتضای حال» نام نهاده‌اند و در زیبایی‌شناسی فرنگی بر آن تأکید شده است. شاعر فرهیخته و توانمند این اثر عاشقانه، دلدادگی‌ها، فراق، درد و شور و اشتیاق خود را به بهترین وجه بیان نموده است که مکتب واسوخت^۱ را فرا یاد می‌آورد.

مهم‌ترین ویژگی منطبق بر نظریه ارسطویی بهره‌مندی از تناسب و عناصر وابسته به آن است. ویژگی که سخنش را لطیف و آبدار و کلماتش را عذب و خوشگوار می‌سازد. استفاده از ردیف‌های طولانی بر غنای موسیقی بیرونی شعر او افزوده است:

«ای دلشکن دلداری من، اشکم به دنبالت برو / ای شوخ افسونگار من، اشکم به دنبالت برو» و تکرار واژه در جای جای ابیانش نشانی از موسیقی درونی است که پیوسته گوش را می‌نوازد: «مو به مو زلف سیه ریختی اندر بر و روی / چین به چین دامن پرچین و شکن برچیدی» استفاده از جناس مرکب در قافیه نیز کلام او را دل‌نشین کرده است: «غیر درد و رنجم آخر می‌نشد حاصل ز عشق / عاقبت هم ماندم اندر دام آن خون خوار خوار».

یکی از عوامل مهم تناسب و زیبایی در شعر است که موجب شورانگیزی، روستنی و روانی کلام می‌شود. پی هم آوردن کلمه، گروه یا جمله پرشمارترین ویژگی شعری شاعر گلیادهاست: «کفر زنان، خنده‌کنان، شاد و فریاد و ملوس / با نگاهت به دل غم‌زده جان بخشیدی»، «ای یار زیارو بیا، ای چشم تو جادو بیا / ای ماه زرین‌مو بیا، حاجت روا کن لحظه‌ای».

نقد هر شعری بدون اشراف به فصاحت و بلاغت و آرایش‌های ادبی ممکن نیست. در نگارستان خیال شاعر فرزانه گلیادها جلوه‌هایی از تقارن، موازنه، مراعات نظیر، تجنیس، اغراق، ایهام، دلیل آفرینی، استعاره، تشبیه، مجاز و... ظهور دارد. آنچه به اختصار از ویژگی‌های این اثر زیبا می‌توان برشمرد؛ عبارت‌اند از:

- خوش‌آهنگی و تنافر کلمات از نظر توالی هجاها
- فصاحت کلمات با به‌گزینی واژه‌ها به سبب بهره‌مندی از ذوق و استعداد ادبی

- وفور تکرار لفظی و معنوی برای تأکید کلام
- به‌کارگیری وزن و ردیف و قافیه در خدمت معنا و محتوا

- استفاده از وزن‌های خوش‌آهنگ زیبای فارسی چون بحر رمل، مجتث و مضارع

- غلبه داشتن هجاهای متوسط بر هجاهای کوتاه که از خوش‌آهنگ‌ترین هجاهای فارسی به شمار می‌رود.

لازم به ذکر است برخی از ابیات غزل و همچنین دیگر آثار شاعر گران‌قدر چون مثنوی‌ها، اشعار نو و اشعار ترکی به سبب وجود ابهام گرای و پیچیده‌گویی منطبق بر زیبایی‌شناسی بودلری است اما تعداد این‌گونه ابیات اندک است و بر دیگر اشعار غلبه ندارد.

از پرداختن به سایر موارد بیم تطویل کلام می‌رود و در این مقال نمی‌گنجد و ذوق اهلان و سخن‌سنان در فرصت مقتضی به آن خواهند پرداخت. کوتاه‌سخن این‌که:

این شاعر گران‌بایه هم به رقت الفاظ توجه دارد و هم دقت در معانی. او را در ترکیب سخن قوتی است و در تلفیق معانی قدرتی و همواره طبعش به جانب علو میل می‌کند. یستی و بلندی در اشعارش به چشم می‌خورد اما کدام شاعر است که از آن گزیری نداشته باشد. بزرگ‌ترین شاعران نیز از آن مصون نیستند در حقیقت می‌توان گفت: شعر او زندگی و زندگی‌اش شعر است. امید است صیت شهرت او باقی و در صفحه‌ی روزگار مسطور باشد.

انتشارات درخ سخن